

Els boscos i la percepció d'un home del temps en la seva evolució

Francesc Marc Mauri i Domènech (Barcelona, dia de Sant Esteve de 1966). Autodidacte en el món de la meteo des dels 13 anys, tot i que després vaig llicenciar-me en Geografia a la Universitat de Barcelona. Presentador del temps a la CCMA des del 1985. Formo part, de forma desinteressada, de dos consells assessors del país: el del Servei Meteorològic de Catalunya i el de l'empresa pública d'energia, L'Energètica. La natura, el medi i la sostenibilitat són elements i valors que han anat creixent en el meu interior i que, encara més amb l'Emergència Climàtica, entenc que són imprescindibles de conèixer i transmetre a la societat.

248

Darrer cap de setmana de febrer del 2023. Soc al Ripollès en la frontera amb la Garrotxa. Al voltant de la cota 800. Concretament a Sant Pau de Segúries i ben envoltat de boscos. Plou però comença a transformar-se en aiguaneu, és a dir, pluja barrejada amb flocs de neu. Les previsions indiquen nevades a la mateixa ciutat de Barcelona. N'acaba fent i cauen volves de neu a la ciutat de Tarragona.

Tot just acabo d'arribar del poble. He fet una fotografia al riu Ter. Porta una mica més d'aigua que unes setmanes enrere. Estem immersos en una sequera realment preocupant. De fet, el dèficit pluviomètric fa més de dos anys que dura. Les reserves dels pantans orientals, conques internes, es troben al 27% de la seva capacitat.

Al riu Ter, li he fet una foto, però també he fet una foto d'un rètol informatiu turístic al nucli antic de Sant Pau de Segúries. S'hi

explica la història del poble, la d'unes poques cases del nucli antic de principis del segle xx. Hi apareixen les cases que conformaven la vila i, sorpresa, ni un arbre a tots els turons que l'envoltaven. Bé, de sorpresa no, perquè gràcies al que he après de la gent que entén de boscos, fa cent anys la cobertura forestal del país voltava el 15%. En canvi, ara se situa prop del 65%.

De jove, la meva visió era clara: un arbre és sagrat i no s'ha de tocar

Jo vaig néixer un dia de Sant Esteve, concretament el de l'any 1966. Enmig del «desarrollismo» d'un país realment tancat, que començava a obrir-se amb un retard de molts anys respecte al món occidental. La dictadura del general Franco manava i la corrupció imperava. Era l'època d'ICONA, amb unes repoblacions que, aparentment, feien goig.

Amb el cotxe ben petit i una baca, el mes d'agost el passàvem a la vall de Boí. Era l'únic cop que veia el meu pare, que estava «enterat» setze hores al dia a la fonda on la família servia menús a tocar de la plaça de Catalunya. La litúrgia era un dia fins al poble originari de la família paterna, Casserres del Castell, a la Franja aragonesa i parada d'un dia més. El 600 i les carreteres no permetien arribar abans. Allà, vaig aprendre què eren les alzines i els roures. Jo només coneixia els plàtans de l'Eixample barceloní. Sortíem també els caps de setmana a Corbera o a altres pobles, on també contemplava els pins mediterranis i algunes alzines o roures més. Tornem, però, a

Casserres, d'on sortíem cap al poble de Boí. Trigàvem un matí perquè la carretera «de la Val d'Aran» estava en construcció a l'entorn del pantà d'Escales i Sopeira.

La vall de Boí era un mes de lliçons de natura. Havíem deixat enrere rius i rieres literalment podrits, pestilents i amb colors diferents en funció de l'abocament del dia. Havíem deixat enrere platges amb taques de quitrà que s'enganyaven als peus. Érem lluny de pinedes mediterrànies que fagocitaven alzinars i rouredes. Érem lluny d'aquests boscos plens de brutícia i on havien aparegut urbanitzacions, moltes legals, però moltes també il·legals.

A la vall de Boí, al Parc Natural d'Aigües-tortes i Sant Maurici, vaig aprendre que els arbres s'han de cuidar, mimar i preservar i que «no s'han de tocar per res del món». La meua visió era clara: un arbre és sagrat i no s'ha de tocar. No es poden tallar arbres, els boscos han de ser preservats sense excepció i cal deixar-los en pau.

Passen els anys i els incendis del 1986 no deixen indiferent ningú. La muntanya amb més simbolisme del país, Montserrat, es crema. El 1994, es produeixen els incendis més extensos de la història recent del país. Per primer cop, entro en un bosc encara fumejant. Panorama literalment dantesco, devastador. Faig cròniques del temps des de l'indret i ho repeteixo en els focs, crec recordar que del 1998, a la Catalunya Central. Entre Torà i Cardona, aproximadament, els hidroavions fan descàrregues per salvar el que es pot i controlar els focs. El 2009, moren cinc bombers del Grup d'Actuacions Forestals (GRAF) en els focs d'Horta de Sant Joan.

Com és que no s'inverteix més a Bombers? Que no se n'adona, el Govern? Necessitem bombers, necessitem recursos. Unes veus que des del 1994 ja es van començar a sentir. La gent del territori va ser clau en l'extinció dels focs. Les Agrupacions de Defensa Forestal, les ADF, apareixen. Els bombers de «mànega ampla» passen a ser quirúrgics. Apareixen els GRAF.

Soc geògraf, el territori marca, el territori modela, i tot llegint un geògraf com Martí Boada em comença a trontollar el meu rebost de coneixements adquirits entre els anys seixanta i setanta.

Llegeixo els savis del CREAF, sovint parlo amb un enginyer de Forests que em sacseja, en Paco Cano. Escolto un savi del foc i del bosc com en Marc Castellnou.

Una part de la societat majoritària està completament desenganxada de la realitat forestal

Evoluciono cap a una visió diferent del bosc i de la necessitat d'actuar de forma diferent. Vaja, que m'agrada escoltar i aprendre de les persones que saben de boscos, però sobretot m'adono que, com en gairebé tot, no tot és blanc ni tot és negre. Un bosc és un sistema viu, canviant i envoltat d'unes espècies molt diverses. N'hi ha una, la humana, que augmenta sense parar, ja no som sis milions, ens acostem als vuit milions, i té capacitat per canviar radicalment molts aspectes.

Si fa cent anys teníem només un 15% de superfície forestal, no era «normal» però responia a un moment que la fusta i el bosc s'explotaven fins a l'extenuació. Si ara en tenim gairebé un 65% tampoc no és «normal». El bosc ha passat a no interessar perquè vivim d'una altra manera, els carboners ja no són necessaris. Comprem productes hortícoles de «*la huerta de Europa*» a Almeria, comprem mobles fabricats en diversos països d'Europa sota una marca escandinava, comprem castanyes gallegues, comprem pinyons de la Xina, nous de Califòrnia, suro de Portugal i desenes de coses més. La ramaderia ha canviat completament i la seva interacció amb el bosc, també.

Una part de la societat majoritària està completament desenganxada de la realitat forestal. Molts són hereus d'aquesta concepció del bosc de fa unes dècades: intocable i que ha de seguir així. Però el bosc forma part d'un sistema en què una de les seves espècies, la humana, el necessita. I la nostra espècie, per continuar vivint a Catalunya, que és el cas que ens ocupa, ha de trobar un equilibri evident. En Martí Boada, en un dels seus estudis, arribava a la conclusió que el creixement desmesurat del bosc en l'actualitat reté un 30% més de l'aigua que fa cent anys arribava als rius i les rieres. Un bosc

sense control com passa en l'actualitat a molts indrets, segons ens indiquen els experts, corre el perill de registrar focs de dimensions descomunals que, si es donen les condicions meteorològiques adients, podrien córrer per gran part dels país, desenes de quilòmetres enllà.

Per què la societat no entén el bosc?

Necessitem referents! Ja no soc al Ripollès, aquestes línies les escric el 15 de març de 2023 i acaben d'entrevistar, al programa *Els matins*, David Borrell, inspector en cap dels Bombers de la Generalitat. Ha defensat entendre els boscos, el seu mimat integral, l'abandonament de la majoria, els conreus, la ramaderia. El programa acaba i xerrem amb els companys meteo, la Gemma Puig i en Nèstor Gómez, a redacció, ja darrere les càmeres. Ells tenen molt clar com s'ha de lluitar contra el foc, uns focs cada cop més potents. No tan sols per un combustible al seu interior en augment, sinó i sobretot per unes condicions climàtiques més nefastes i uns episodis meteorològics molt canviants i sovint violents.

Però el combustible continua creixent. La societat, per bé i per mal, ha canviat. Si fa cent

anys el jardí del bosc estava literalment plo-mat, ara està literalment desbocat. Els sectors secundari i terciari de l'economia ocupen la majoria de la població i es dona la circumstància que el primari sovint «no surt a compte».

Millor guanyar-se la vida important briquetes de fusta tropical, nefasta per a un bon foc però molt barata, i vendre-les a les grans superfícies, que fer un carbó o unes briquetes d'alzina del país, fantàstiques per a una barbacoa amb aroma i sense patiment de no tenir prou foc per acabar de coure les últimes llonzes de costella. Ep, però això sí: amb un preu més alt. Jo ho tinc clar, una bona costellada sense patiment i amb fusta del país no té preu i em deixa molt més bon gust de boca.

Però per què la societat no ho veu clarament?

Potser ho contestarien més bé un antropòleg o un sociòleg, però està clar que als mitjans de comunicació les informacions que es difonen sovint són molt parcials i incompletes. Fins i tot, en alguns casos, directament equivocades.

Som en una època de consum informatiu instantani, gairebé sempre sense profunditat.

Els titulars, sovint, són l'única informació que arriba a l'usuari d'aquesta informació. I moltes vegades, els titulars busquen un clic i ja està.

Si a tot això hi sumem que una part important de la població ha abandonat el camp, el bosc o la muntanya i s'ha instal·lat en ciutats, el còctel resultant és que els coneixements forestals siguin molt baixos o, directament, nuls. Fins i tot, en pobles petits, molta gent (no tothom, però) ha renunciat voluntàriament o involuntàriament al coneixement de l'entorn.

Jo vaig viure fins al 2015 en un poble, Matadepera, amb un reduït nombre d'habitants que treballaven en l'entorn forestal al voltant del parc natural, ja fos en feines forestals, de la biodiversitat o de la seguretat. I hi havia un molt petit nombre de veïns i veïnes amb alt coneixement de l'entorn natural i forestal. La resta, posem per cas nou mil dels deu mil habitants totals, sense coneixements del que ens envolta i sovint, com a molts pobles, amb una visió ja molt urbana dels boscos. Per exemple, com més arbres en un jardí i que toquin l'habitatge, ja m'està bé i a més és sagrat. En el meu cas, quan vam arribar l'any 2000 a casa, vaig convèncer la meva dona que havíem d'espontjar, autoprotegir-nos i fer que la convivència amb el bosc fos més fàcil.

Els mediterranis tenim clarament una fotografia del bosc ideal construïda a partir de la necessitat que sigui verd i ben espès. Fugim de models més aclarits i més engroguits en algunes èpoques de l'any. Aquesta fotografia és la que hem de combatre, explicar fent pedagogia fins a l'extenuació i fer entendre a la societat que el bosc és viu. Per tant, neix, evoluciona i mor i ho fa en un clima que no és fàcil i que cada cop li posarà més difícil la supervivència.

El bosc ha de ser tractat d'una forma ben diferent i entrar dins de l'economia de país al 100%

El bosc té una capacitat bestial en tots els sentits. És una font de riquesa natural que ha de ser preservada, però si el bosc no tingués intervenció humana, naixeria, evolucionaria i moriria per un llamp d'una tempesta

erràtica. I tornaria a néixer, créixer i morir. Però si enmig d'aquest bosc hi hem posat pobles, cases i vida, un incendi pot ser nefast i dramàtic.

Està clar, doncs, que el bosc ha de ser tractat d'una forma ben diferent i entrar dins de l'economia de país al 100%. L'economia ha de ser, en aquest moment d'emergència climàtica, inclusiva 100%. Es demana circularitat. Intel·ligència en l'aprofitament i el manteniment de tots el recursos.

Un bosc és un tresor que, de ben segur, ha de ser preservat i fins i tot protegit en els casos de parcs naturals i espais protegits, però també ha de tornar a ser actor d'una realitat que canvia a una velocitat mai vista.

L'aprofitament de tots els seus productes i la silvicultura han de servir per ajudar en l'emergència climàtica i a trobar un equilibri territorial més favorable. D'aquesta manera, la fixació de població per a la millora d'oportunitats hauria de facilitar-se.

L'escalfament global ens posa contra les cordes. Són grans canvis en poc temps. Això vol dir que l'adaptació es fa difícil.

Si al planeta la temperatura global havia pujat 1,1 °C a finals de la dècada passada, prenent com a referència la segona meitat del segle XIX, ara ja se situa en 1,2 °C. En el cas de Catalunya encara és més greu. Eren 1,4 °C a finals de la passada dècada i 1,5 °C en aquests moments.

Lògicament, se'n deriva una major evaporació. També hem de comptar amb una lleugera tendència al descens de la precipitació que, a més, cau pitjor, més espaciada i irregular. Sovint amb més torrencialitat.

Tot plegat és un còctel que tendirà a tensar en gran manera moltes de les espècies arbòries. En tots els sentits, amb plagues, amb problemes de supervivència, entre d'altres. En definitiva posant en entredit molts dels boscos del país.

Perquè ens en fem una idea, d'aquí a vint-i-set anys, el 2050, s'assigna a Barcelona la temperatura mitjana de Màlaga, mentre que Lleida podria acostar-se, sobretot en època càlida, a l'actual de Sevilla. O ens espavilem en tots els àmbits, absolutament en tots, o no serà fàcil viure en el futur, i els boscos no en són una excepció. •